

Samenvatting Gouden Eeuw DEF

Week 1DEF: Gouden Eeuw algemeen

Info: De Gouden Eeuw (1600-1700)

De 17^e eeuw wordt Gouden Eeuw genoemd, omdat er in Nederland veel geld werd verdiend. Vooral door de handel. Alles werd met schepen vervoerd, daarom was in het westen, bij de Noordzee, de meeste handel.

De rijke kooplieden woonden dicht bij hun handel. Ze woonden in prachtige huizen. De schilders maakten portretten van de rijke kooplieden, waardoor het goed ging met de kunst. Bekende schilders uit deze tijd zijn: Rembrandt, Vermeer, Frans Hals en Jan Steen.

Niet iedereen had het goed in de Gouden Eeuw; er waren grote verschillen.

- Mensen van *adel* waren rijk. Zij waren de eigenaren van kastelen of landhuizen en veel grond.
- Mensen van de *gegoede burgerij* waren ook rijk, maar niet van adel. Ze waren eigenaren van bedrijven of heel rijke boeren.
- Mensen van de *kleine burgerij* hadden een beroep waar je niet rijk van werd, zoals een onderwijzer of een kleine handelaar.
- Mensen van het *gewone volk* leefden in armoede. Er moest hard gewerkt worden voor weinig geld, ook door de kinderen.
- Mensen *zonder werk* moesten bedelen voor eten.

De rijkste mensen en de mensen met de meeste macht vormden de kleinste groep van de samenleving.

Extra Info: Uitvindingen

In de Gouden Eeuw werden belangrijke ontdekkingen en uitvindingen gedaan.

- Antonie van Leeuwenhoek vond de microscoop uit, waarmee dingen vergroot konden worden. Met een microscoop kun je bijvoorbeeld bacteriën zien. De ontdekking van de bacterie is voor de geneeskunde heel belangrijk geweest, omdat sommige bacteriën bepaalde ziekten kunnen veroorzaken.
- Christiaan Huygens heeft de telescoop uitgevonden en kon daarmee zien dat er een ring om de planeet Saturnus zat. Hij heeft ook het slingeruurwerk uitgevonden.
- Jan Adriaanszons Leeghwater ontwierp een molen die grote hoeveelheden water kon wegpompen. Hierdoor kwam veel vruchtbare grond vrij voor de boeren. Hierna zijn er veel meer meren drooggelegd en zijn er polders van gemaakt.

Week 2DEF: De 80-jarige oorlog (1568-1648)

Info: De Tachtigjarige Oorlog

Nederland hoorde in de 16^e eeuw en begin 17^e eeuw bij Spanje. De Spaanse koning en de katholieke kerk hadden veel macht.

In de katholieke kerk waren macht en geld belangrijk. In de kerk stonden dure beelden. Door de uitvinding van de boekdrukkunst lazen de mensen in de Bijbel dat Jezus eenvoudig leefde, zonder macht en geld en dat je geen beelden mag maken.

Toen de mensen dat wisten, kwamen ze in opstand tegen de kerk en maakten beelden kapot (de Beeldenstorm). Deze mensen werden protestanten (kettters) genoemd.

De Spaanse koning Filips II, een katholiek, was woedend. Hij vond het heiligschennis. Hij stuurde generaal Alva met een groot leger naar Nederland.

Alva liet veel protestanten doden en martelen. Zo begon de 80-jarige oorlog.

De watergeuzen veroverden de stad Den Briel op 1 april 1572 van de Spanjaarden. Steeds meer steden werden veroverd, vooral in het westen. De watergeuzen konden stukken land onder water zetten en zo met hun boten het gebied in varen.

In de gebieden waar Spanje niet meer de baas was, nam ondanks de oorlog de handel enorm toe en daardoor ook de rijkdom.

In 1648 werd in Münster (Duitsland) de vrede getekend. Na tachtig jaar oorlog werd Nederland een eigen, zelfstandig land. Ook werd er in Münster een eind gemaakt aan de 30-jarige oorlog in Duitsland. Daar was ook een heftige oorlog tussen katholieken en protestanten.

Extra Info: Oorlog voeren in de Tachtigjarige Oorlog

Soldaten in het leger met een steeklans waren piekeniers.

Soldaten met een musket, een vuurwapen, waren musketiers.

De kanonniërs schoten kanonnen af, die vooral gebruikt werden op forten, stadsmuren en schepen.

Alle afstanden werden te voet, met een paard of per zeilschip afgelegd.

De mensen in de stad wisten daardoor allang dat het leger eraan kwam.

De steden werden omringd door stevige stadsmuren. Bij het beklimmen van de muren stierven veel soldaten, daarom omsingelden de Spanjaarden een stad.

Van de honger gaven de mensen zich vaak over. De steden Haarlem, Alkmaar, Leiden, Breda en 's-Hertogenbosch maakten belegeringen mee.

De Spaanse Armada was een enorme vloot met oorlogsschepen. De Spanjaarden wilden daarmee de Engelsen en de Nederlanders verslaan. De mensen hadden nog nooit zo'n grote vloot gezien. Toch wonnen de Engelsen en de Nederlanders! Veel mensen zagen dit als een teken van God: God steunde de katholieken niet en de protestanten wel. Veel Nederlanders gingen daarna over tot het protestantse geloof.

Week 3DEF: De VOC en Indië

Info: De Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)

De Portugezen voeren naar Azië waar ze specerijen kochten. Dat zijn kruiden, zoals peper, kruidnagel, kaneel of laurier.

De Nederlanders wilden dat ook, omdat met de handel in specerijen veel geld te verdienen was. De kooplieden gingen samenwerken in een compagnie en richtten in 1602 de VOC op. De VOC bestond ruim tweehonderd jaar.

De schepen namen meestal zilver mee om te ruilen voor specerijen uit Azië. Maar ook stoffen uit India, koffie uit Java en thee uit China werden geruild met zilver. Deze goederen werden in pakhuizen bewaard.

Sommige kooplieden hielden in Azië de handel in de gaten, waardoor er 'handelsposten' ontstonden. Deze handelsposten groeiden uit tot stadjes, waarbij meestal ook een fort gebouwd werd. Soldaten moesten de handel goed bewaken. De belangrijkste handelspost werd Batavia, in Indië. Deze stad heet nu Jakarta, de hoofdstad van Indonesië. In 1850 werd Indië een kolonie van Nederland: Nederlands-Indië. Van 1942 – 1945 bezette Japan deze kolonie en alle Nederlanders werden in 'Jappenkampen' gestopt. In 1949 werd Indonesië een zelfstandig land.

Extra Info: Het leven op een schip – Ontdekkingsreizen

Het leven op een schip was geen pretje. De reizen met de zeilschepen duurden lang. De kans was groot dat je ziek werd of doodging.

- Het eten en drinken aan boord was slecht: er was weinig fruit en groente. Zo kregen de mensen te weinig vitaminen. Ze werden ziek en kregen scheurbuik. Veel mensen gingen hieraan dood.
- Mensen gingen ook dood door een oorlog op zee.
- Of mensen werden gedood door piraten.
- Op zee waren ook stormen. Je kon dan overboord vallen of het hele schip zonk.

Via het westen voeren de Spanjaarden, Portugezen en Engelsen naar Zuid-Amerika. Abel Tasman moest van de VOC via het oosten een veilige route zoeken naar Zuid-Amerika. Van dit deel van de wereld wisten ze nog niets. Abel Tasman dacht dat hij in Zuid-Amerika aankwam. Maar toen ontdekte hij Nieuw-Zeeland.

Christopher Columbus was een Italiaanse ontdekkingsreiziger. Hij geloofde dat de wereld niet plat was, maar een bol. Na een tijd op zee, ontdekte hij nieuw land. De bewoners noemde Columbus Indianen, omdat hij dacht dat hij in India was. Maar Columbus ontdekte in 1492 Amerika.

Week 4DEF: De WIC en de slavernij

Info: De West-Indische Compagnie (WIC)

In 1621 werd de WIC opgericht en handelde met landen als West-Afrika en Amerika. De WIC hield zich bezig met driekhoekshandel en handelde in slaven, tabak, suiker en goud:

1. Vanuit Europa en Azië handelsgoederen vervoeren naar West-Afrika.
2. In West-Afrika handelsgoederen ruilen tegen goud, ivoor en slaven en vervoeren naar Amerika.
3. In Amerika slaven verkopen en retourgoederen vervoeren naar Europa.

Nederland heeft lang in slaven gehandeld. Slaven werden gekocht in West-Afrika en verkocht in Noord- en Zuid-Amerika. De reis met het schip duurde lang, waardoor veel slaven de reis niet overleefden. De omstandigheden waren slecht: weinig frisse lucht, ketens die wonden veroorzaakten.

Gezonde en sterke slaven waren meer geld waard, daarom moesten de slaven van ziektes genezen en goed en veel eten. Grijs haren werden zwart geverfd en de huid werd met olie ingesmeerd. Zo zagen de slaven er jonger en gezonder uit.

De WIC deed ook aan kaapvaart en beroofde vooral Spaanse schepen. Deze schepen zaten vol met goud en zilver uit Zuid-Amerika. Kapen mocht alleen met een kaperbrief. Piet Hein is een beroemde kaper. Hij veroverde in 1628 de Spaanse Zilvervloot.

Extra Info: Koloniën

Een kolonie is een land dat door een ander land veroverd is.

Nederlanders wilde steeds meer land hebben:

- ze ontdekten 'nieuw' land. Ze zetten er een Nederlandse vlag neer en er werd een fort gebouwd om de kolonie te verdedigen;
- ze paktten een kolonie af van een ander Europees land.

Veel koloniën horen nu niet meer bij Nederland, maar er is nog wel te merken dat er vroeger Nederlanders zijn geweest. Bijvoorbeeld dat mensen Nederlands spreken of dat er typisch Nederlandse gebouwen staan.

Engeland en Frankrijk hadden veel koloniën in Afrika.

In 1667 werd Suriname door Nederland van Engeland overgenomen. De WIC begon met het bouwen van koffie- en suikerplantages. De arbeiders waren Afrikaanse slaven die naar Suriname werden vervoerd, omdat de Indianen het binnenland introkken. In 1863 werd de slavernij in Suriname afgeschaft en konden de slaven in loondienst komen. Dat wilden de meeste ex-slaven niet. Er ontstond een tekort aan arbeiders. Die kwamen toen uit China, India en Nederlands-Indië en werden voor hun werk betaald.

De Nederlandse Antillen werken nog altijd samen met Nederland. Curaçao had een haven waar schepen makkelijk in en uit konden varen. Daarom pakte Nederland het van Spanje af. De Nederlanders haalden zout van de Antillen. Hiermee kon haring langer bewaard worden.

Week 5DEF: Nederland en Oranje

Info: Het Huis van Oranje

Willem van Oranje wilde de Nederlanders helpen en leidde de opstand tegen Spanje. Hij wilde dat alle provincies zouden samenwerken. Hij was voor vrijheid van meningsuiting en van godsdienst,

(Alleen F:) maar de katholieke zuidelijke gewesten (provincies) wilden geen vrijheid geven aan de protestanten en de protestantse gewesten Holland en Zeeland wilden geen vrijheid geven aan de katholieken.

De Spaanse koning vond dat de koning mag bepalen wat voor geloof alle inwoners mogen hebben: alleen rooms-katholiek.

Willem van Oranje had twee bijnamen:

- *de Vader des Vaderlands*, omdat hij van de zeven aparte landjes (Holland, Zeeland, Groningen, Utrecht, Friesland, Gelderland, Overijssel) één geheel maakte: de Zeven Verenigde Nederlanden.
 - *Willem de Zwijger*, omdat hij een rustige man was die weinig of helemaal niks zei.
- Willem van Oranje werd in 1584 in zijn huis in Delft vermoord.

Maurits en Frederik Hendrik waren zonen van Willem van Oranje. Ze gingen door met het verzet tegen Spanje. Ze waren goed in 'strategisch' oorlog voeren. Ze bereiden een aanval nauwkeurig voor. De genie was de techniek-afdeling van het leger; die kon grachten droogleggen of bruggen bouwen.

Midden in de 80-jarige oorlog was er twaalf jaar een wapenstilstand met Spanje: het Twaalfjarig Bestand (1609-1621). Toen kwam er ruzie tussen de protestanten. Er kwamen twee groepen: de vrije protestanten (Remonstranten) en de strenge protestanten (Contra-Remonstranten). Van Oldenbarnevelt was voor de Remonstranten en Maurits voor de Contra-Remonstranten. Deze laatste groep won en Van Oldenbarnevelt werd ter dood veroordeeld.

Soms werd een koninklijk huwelijk als wapen in de strijd tegen Spanje gebruikt. Doordat Willem II en Willem III trouwden met Engelse koningsdochters werden Nederland en Engeland bondgenoten en waren ze samen sterker.

Extra Info: Vrijheid en straf

- Vrijheid van godsdienst: Je mag geloven wat je wilt en weten bij welke kerk je wilt horen. In veel landen mocht je niet protestant zijn of joods, daarom vluchtten veel protestanten en joden naar Nederland.
- Vrijheid van meningsuiting: je hebt het recht om je eigen mening uit te spreken zonder dat je daarvoor gestraft wordt.
- Vrijheid van drukpers: je mag schrijven wat je wilt. Censuur is wanneer de regering bepaalt wat er in de krant, boeken, radio en tv geschreven en gezegd mag worden.

Straffen in de Gouden Eeuw:

- spullen of het huis afpakken;
- iemand de stad uitsturen;
- iemand aan de schandpaal nagelen;
- iemand martelen;
- iemand ter dood veroordelen.